

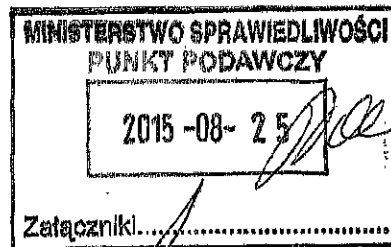

PREZES
KRAJOWEJ RADY
RADCÓW PRAWNYCH

L.dz. 10348/2015

KRAJOWA IZBA
RADCÓW PRAWNYCH

00-540 Warszawa, Aleje Ujazdowskie 41 lok. 2
tel./fax: 022 622 05 88, 622 84 28;33 • e-mail: kirp@kirp.pl • NIP: 526-10-43-011

Warszawa 25 sierpnia 2015 r.

Pan
Borys Budka
Minister Sprawiedliwości

Szanowny Panie Ministrze,

W związku ze skierowaniem do mnie przy piśmie Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości Pana Wojciecha Węgrzyna, projektów rozporządzeń:

1. w sprawie opłat za czynności adwokackie,
 2. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu,
 3. w sprawie opłat za czynności radców prawnych,
 4. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego oraz
 5. zmieniającego rozporządzenie w sprawie zapewnienia oskarżonemu korzystania z obrońcy z urzędu;
- w załączeniu przesyłam opinię dotyczącą projektów o których mowa w p.p. 3 i 4 powyżej.

Opinia dotycząca projektu rozporządzenia zmieniającego rozporządzenie w sprawie zapewnienia oskarżonemu korzystania z obrońcy z urzędu została przedstawiona w odrębnie przesłanym piśmie z dnia 19 sierpnia br. podpisanym przez Wiceprezesa KRRP r.pr. Arkadiusza Berezę.

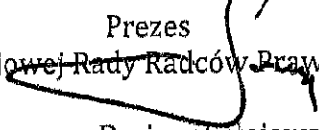
Przesyłana przy niniejszym opinia bazuje na obowiązującym stanowisku samorządu uchwalonym na plenarnym posiedzeniu Krajowej Rady Radców Prawnych w dniu 30 lipca br. Krajowej Radzie przedstawione zostały wówczas wstępne projekty rozporządzeń będące rezultatem konsultacji eksperckich, prowadzonych na zaproszenie Pana Ministra również z udziałem przedstawicieli samorządu radców prawnych. Uchwała KRRP zawierająca to stanowisko została przekazana Ministerstwu Sprawiedliwości w trybie i w terminie określonych w art. 47. ust. 1 ustawy o radcach prawnych. Przesyłana obecnie opinia obejmuje również niektóre kwestie, które w formie postulatywnej już wcześniej sygnalizowane były przez samorząd radców prawnych, m.in w wystąpieniu

skierowanym do Ministra Sprawiedliwości w sierpniu 2014 r. podpisanym wspólnie przez Prezesów Krajowej Rady Radców Prawnych i Naczelnej Rady Adwokackiej.

Załączone opracowanie nie prezentuje odrębnej opinii dotyczącej projektów rozporządzeń o których mowa w p.p. 1 i 2 powyżej, traktując je jako przedmiotowo jednorodne z projektami opiniowanymi, wydawane jedynie na odrębnych podstawach ustawowych.

Wyrażam nadzieję, że uwagi i sugestie zawarte w przesłanej Panu Ministrowi opinii będą rozpatrzone przy formułowaniu ostatecznego brzmienia opiniowanych aktów.

Z wyrazami szacunku

Prezes
Krajowej Rady Radców Prawnych

r.pr. Dariusz Sarajewski

Zał.: opinia

**OPINIA KRAJOWEJ RADY RADCÓW PRAWNYCH
W PRZEDMIOCIE PROJEKTÓW ROZPORZĄDZEŃ MINISTRA SPRAWIEDLIWOŚCI
W SPRAWIE OPŁAT ZA CZYNNOŚCI RADCÓW PRAWNYCH ORAZ
W SPRAWIE PONOSZENIA PRZEZ SKARB PAŃSTWA KOSZTÓW NIEOPŁACONEJ
POMOCY PRAWNEJ UDZIELONEJ PRZEZ RADCĘ PRAWNEGO Z URZĘDU**

Nie pozostawia jakichkolwiek wątpliwości, iż podjęcie inicjatywy zmiany obecnie obowiązującego rozporządzenia regulującego w ramach jednego aktu wykonawczego dwie odmienne kwestie, dodatkowo znajdujące podstawę w odrębnych upoważnieniach ustawowych, tj. opłaty za czynności radców prawnych (art. 22⁵ ust. 2 i 3 urp) oraz zasady ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (art. 22³ ust. 2 urp), uznać należy za niezbędne, chociażby z uwagi na wadliwość wykonania powołanych delegacji ustawowych. Koncepcję dokonania rozdziału tych materii na dwa odrębne rozporządzenia – co odzwierciedlają przedłożone projekty – należy ocenić pozytywnie, przede wszystkim jako wyraz korekty istniejącego stanu rzeczy, umożliwiającej jednocześnie pewną dywersyfikację tych regulacji, mając na uwadze specyfikę sytuacji, gdy koszty pomocy prawnej ponoszone są z budżetu Państwa, bądź finansowane wyłącznie przez stronę przegrywającą proces. Znajduje to wyraz w uzasadnieniach do projektowanych rozporządzeń.

W projekcie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu, pomimo wprowadzenia odmiennej zasady ustalania opłaty, dostrzegalna jest petryfikacja dotychczas obowiązujących w tej materii rozwiązań. Opłata została bowiem określona jako maksymalna i zwiększona względem obecnie obowiązującej opłaty, która nie mogła przekroczyć 150% stawki minimalnej. Niemniej jednak osiągnięcie poziomu opłaty w wysokości maksymalnej, ponad przyjęty jako zasada jej wskaźnik wynoszący 1/2 opłaty maksymalnej, będzie teoretycznie następowało dopiero przy uwzględnieniu wskazanych w projekcie, aczkolwiek nieostrych kryteriów.

Egzemplifikacja przesłanek, które staną się podstawą dyskrecjonalnej decyzji organu procesowego, zdaje się prowadzić do pożądaney standaryzacji oraz ułatwienia oceny nakładu pracy pełnomocnika ustanowionego z urzędu, co powinno spowodować jej przyznawanie na poziomie przewyższającym pułap ustalony w § 4 ust. 1 projektu rozporządzenia.

Rozumiejąc ograniczenia wynikające z możliwości budżetowych Skarbu Państwa, na którym spoczywa ciężar kosztów finansowania pomocy prawnej udzielanej z urzędu, można założyć, że w projektowanym rozporządzeniu niemożliwym jest wprowadzenie dalej idącej waloryzacji opłat z uwagi na przyjęte już przez Sejm RP założenia budżetu na 2016 rok. Niewątpliwie jednak opłaty te nadal nie odzwierciedlają rzeczywistych kosztów ponoszonych przez pełnomocnika ustanowionego z urzędu związanych z jego zaangażowaniem w prowadzenie sprawy, co może prowadzić do niechęci w pełnieniu tej misji. Pożądanym rozwiązaniem w przywołanym rozporządzeniu byłoby co najmniej wprowadzenie zasady, iż w we wszystkich sprawach, w których rozprawa trwa dłużej niż jeden dzień, opłata maksymalna ulega podwyższeniu za każdy następny dzień o 20 % (vide poniżej pkt 1 in fine).

Opłaty maksymalne określone dla poszczególnych rodzajów spraw w projekcie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconey pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu, co do zasady odpowiadają stawkom minimalnym określonym dla poszczególnych rodzajów spraw w projekcie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie opłat za czynności radców prawnych. W projekcie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconey pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu nie dotyczy to tylko stawek wskazanych w §10 ust.1 pkt 1 i pkt 2; § 14 ust. 1 pkt 2, 12, 21-23; § 16 ust. 6 oraz § 21 ust. 2 pkt 1 i 3.

W ocenie Krajowej Rady Radców Prawnych nie należy odstępować w ww. przypadkach od przyjętej zasady korelacji stawki minimalnej za czynności radcy prawnego z wysokością opłaty maksymalnej wynagrodzenia przyznanego od Skarbu Państwa za pomoc prawną świadczoną z urzędu. Wskazana jest więc korekta projektu rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconey pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu w tym zakresie, tym bardziej że przyjęte rozwiązanie prowadzi do zaburzenia wewnętrznej spójności i logiki leżącej u podstaw konstrukcji opiniowanych

rozporządzeń. Motyw przyświecający takiemu rozwiązaniu w projekcie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu wynika li tylko z ograniczeń budżetu Państwa, lecz ilość tych spraw z uwagi na ich charakter jest niewielka. Ponadto zważywszy na fakt, że taki zabieg dotyczyłby jedynie kilku kategorii spraw o których mowa powyżej, a doświadczenie wskazuje, iż sprawy te wszczęte po dacie obowiązywania projektowanych rozporządzeń zakończone zostałyby najwcześniej za kilkanaście miesięcy, zabezpieczenie na ten cel środków związanych ze skutkami finansowymi regulacji byłoby kwestią dalekiej przyszłości. Nadto wiele z tych spraw, jako wygranych, nie obciążałoby w ogóle finalnie Skarbu Państwa. Należy też mieć na uwadze, że generalny wzrost stawek w sprawach z wyboru bez wątpienia przełoży się na większe wpływy do budżetu państwa z tytułu podatku od towarów i usług oraz podatku dochodowego. Wzrost tych przychodów z pewnością zrównoważyłby postulowane niniejszym zrównanie stawek maksymalnych w sprawach z urzędu ze stawkami minimalnymi w sprawach z wyboru. Jeżeli postulat ten nie zostałby uwzględniony – a zasługuje na to z uwagi na poprawność legislacyjną tworzonego prawa - to zmiana ta powinna być przedmiotem nowelizacji rozporządzenia w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu w pierwszym etapie procesu dochodzenia do adekwatnego do świadczonej pracy wynagrodzenia radcy prawnego przyznawanego od Skarbu Państwa za świadczenie pomocy prawnej z urzędu.

Ocena projektu rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie opłat za czynności radców prawnych powinna przebiegać już bez brania pod uwagę obciążenia skutkami jego obowiązywania budżetu Państwa. Zasadnym jest sformułowanie kilku uwag i dodatkowych propozycji, które w większym stopniu realizują postulaty środowiska radców prawnych oraz osób dochodzących swoich praw na drodze sądowej, a jednocześnie wpłyną na unifikację jego stosowania przez organy procesowe.

1) Przede wszystkim nie znajduje uzasadnienia ograniczenie zasady, przewidzianej w § 17 pkt 1 projektu rozporządzenia dotyczącej podwyższenia stawki minimalnej o 20% za każdy następny dzień rozprawy, wyłącznie do spraw karnych i spraw o wykroczenia. Recypowany z dotychczas obowiązującego rozporządzenia

przepis wraz z istniejącym zawężeniem kategorii spraw w których obowiązuje, prowadzi do pozbawionego podstaw zaburzenia spójności systemu oceny nakładu pracy pełnomocnika występującego w ramach odrębnych procedur sądowych. Nie sposób racjonalnie wykazać bowiem, że nakład pracy pełnomocnika związany z uczestnictwem w rozprawie w sprawach cywilnych, ze stosunku pracy i ubezpieczeń społecznych oraz postępowaniu sądownoadministracyjnym jest mniejszy niż w przypadku spraw karnych i wykroczeniowych. Udział w każdej rozprawie wymaga co najmniej przygotowania się do niej, dojazdu do sądu, aktywnego uczestnictwa w posiedzeniu, omówienia jej przebiegu z mocodawcą. Nadto to w postępowaniu cywilnym niejednokrotnie strony zobowiązane są do przedstawienia swoich pisemnych stanowisk względem określonych aspektów sprawy, a na profesjonalnych pełnomocnikach ciąży przy tym obowiązek wzajemnego bezpośredniego doręczania pism procesowych. Utrzymywanie różnicowania w tym zakresie prowadzi do swoistego umniejszenia roli jaką odgrywa pełnomocnik w procesie cywilnym względem obrońcy w postępowaniu karnym i wykroczeniowym. Wątpliwości w tym zakresie nie wyjaśnia również uzasadnienie projektowanego rozporządzenia.

W tym kontekście aktualny pozostaje postulat Krajowej Rady Radców Prawnych wyrażony w stanowisku z dnia 30 lipca 2015 r., w zakresie zmiany § 17 projektu rozporządzenia w sprawie opłat za czynności radców prawnych polegającej na zastąpieniu słów „§ 11-13” słowami „§ 2 i § 4-13”. Jego realizacja spowoduje wyeliminowanie niewątpliwej wady projektu, o której mowa powyżej.

Analogiczna zmiana powinna być również wprowadzona do projektu rozporządzenia regulującego zasady ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu, poprzez rozszerzenie zakresu zastosowania jego § 20 (co może nastąpić w Rozdziale 1 w § 4 po ust. 2). O ile bowiem samorząd radcowski z dużą dozą wyrozumiałości stara się odbierać brak wzrostu realnie zasądzonych opłat w sprawach z urzędu z uwagi na ograniczone możliwości budżetowe, to jednak nie może być mowy o jakiegokolwiek akceptacji dla braku różnicowania wynagrodzenia bez względu na ilość rozpraw. Zwłaszcza, że takie rozwiązanie przełożyłoby się na czas trwania postępowań, albowiem stronom których przegrana w procesie jest do przewidzenia, nie opłacałaby się „gra na zwłokę” zmierzająca do odsunięcia w czasie realizacji dochodzonego od nich roszczenia, skoro wiązałoby się to z większym ciężarem w postaci kosztów zastępstwa

procesowego należnego stronie przeciwnej. Stąd rozwiązanie to jest również zgodne z interesem wymiaru sprawiedliwości oraz stron i pełnomocników uczestniczących w postępowaniu, jako racjonalizujące ich zachowania w trakcie jego trwania.

2) Wymagającym nieznaczonej zmiany jest § 15 ust. 2 zd. drugie projektu rozporządzenia w sprawie opłat za czynności radców prawnych. Podkreślenia wymaga, iż pierwotnie konstruowane jego brzmienie nie budziło wątpliwości, a jedynie w celu doprecyzowania zasady posługiwania się „krotnością” w przypadku ustalenia opłaty w wysokości przewyższającej stawkę minimalną - co dotychczas nie budziło problemów i rozbieżności w orzecznictwie - postulowano wprowadzenie do niego sformułowania „stanowiącej krotność stawki minimalnej” w miejsce istniejącego „przewyższającej stawkę minimalną”. Następnie wprowadzona zmiana polegająca z kolei na zastąpieniu słów „biorąc pod uwagę” na „jeśli uzasadnia to” stanowiła dotychczas niekonsultowany powrót do punktu wyjścia, powodujący utrzymanie dotychczasowej praktyki i mechanizmu zasądzania kosztów zastępstwa w wysokości równej stawce minimalnej. Doprowadziło to do zniweczenia postulatu legislacyjnego utrwalenia zasady krotności stawki minimalnej, wychodzącego naprzeciw praktyce orzeczniczej. Dodatkowo przepis w zaproponowanej wersji nabrał charakteru warunkującego („jeśli uzasadnia to”), a nie wartościującego („biorąc pod uwagę”) spełnienie przesłanek z delegacji (z uwzględnieniem kryteriów szczegółowych), co ostatecznie może doprowadzić do utrzymania *status quo* w orzekaniu o kosztach, gdzie nie bez znaczenia pozostaje oportunizm organów orzekających.

Z tych względów niezbędnym jest uwzględnienie postulatu w zakresie zmiany § 15 ust. 2 zd. drugie projektu rozporządzenia w sprawie opłat za czynności radców prawnych polegającej na zastąpieniu słów „jeśli uzasadnia to” słowami „biorąc pod uwagę”. To spowoduje realizację założeń, które legły u podstaw odejścia od obowiązującej dotychczas praktyki ustalania opłat równych stawce minimalnej.

3) Z uwagi na rozdzielenie materii regulowanych dotychczas jednym rozporządzeniem pomiędzy dwa rozporządzenia, z których jedno będzie określało stawki minimalne za czynności radców prawnych oraz wysokość opłat za czynności radców prawnych przed organami wymiaru sprawiedliwości, stanowiących podstawę do zasądzenia przez sądy kosztów zastępstwa prawnego, drugie zaś szczegółowe zasady

ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu, może powstać wątpliwość dotycząca zasad, jakie znajdą zastosowanie w przypadku zasądzenia od strony przegrywającej sprawę opłat za czynności radcy prawnego z tytułu zastępstwa prawnego w sprawach, w których strona korzysta z pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu. W aktualnie obowiązującym rozporządzeniu kwestie te reguluje § 2 ust. 1 i 2, przy czym reguluje je łącznie i jednolicie zarówno dla przypadku, gdy strona reprezentowana jest przez radcę prawnego z wyboru, jak i dla przypadku, gdy strona reprezentowana jest przez radcę prawnego z urzędu (o tym, że regulacja § 2 ust. 1 i 2 dotyczy obu wskazanych powyżej przypadków przesądza brzmienie § 2 ust. 3, zawierającego modyfikację postanowień § 2 ust. 1 i 2 dotyczącą spraw, w których strona reprezentowana jest przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu). Brak w projekcie rozporządzenia dotyczącego stawek minimalnych za czynności radców prawnych oraz wysokości opłat za czynności radców prawnych przed organami wymiaru sprawiedliwości wyraźnego wskazania reguł, które znajdą zastosowanie w przypadku strony reprezentowanej przez radcę prawnego świadczącego na jej rzecz pomoc prawną z urzędu, może powodować powstanie wątpliwości co do tego, czy, zasądzając na rzecz tej strony opłatę za czynności radcy prawnego z tytułu zastępstwa prawnego od strony przegrywającej sprawę, sąd obowiązany jest stosować te same reguły, co w przypadku strony zastępowanej przez radcę prawnego z wyboru. Dodatkowo w przypadku strony reprezentowanej przez radcę prawnego świadczącego na jej rzecz pomoc prawną z urzędu, z istoty rzeczy koszty działania radcy prawnego w sprawie pozostaną do czasu wyrokowania nie tylko nieopłacone, ale także nieustalone co do wysokości. Stąd zastosowanie w tym przypadku § 16, zgodnie z którym w braku oświadczenia radcy prawnego o wysokości kosztów obciążających stronę z tytułu wynagrodzenia radcy prawnego ustala się opłatę - co do zasady - w wysokości odpowiadającej stawce minimalnej, nie jest adekwatne do sytuacji strony i jej pełnomocnika i będzie oznaczało postawienie pełnomocnika z urzędu w gorszej sytuacji, w stosunku do pełnomocnika z wyboru. Ten ostatni będzie mógł bowiem ustalić ze stroną opłatę odpowiadającą nakładowi pracy i innym kryteriom wskazanym w projekcie rozporządzenia, jako mającym wpływ na wysokość zasądzonej przez sąd opłaty i uzyskać za świadczoną pracę adekwatne do ww. kryteriów wynagrodzenie, zaś pełnomocnik świadczący pomoc prawną z urzędu - nie mając możliwości złożenia oświadczenia co do wysokości kosztów

jego działania obciążających stronę – nie będzie miał, co do zasady, możliwości uzyskania wynagrodzenia wyższego niż wynagrodzenie minimalne. W świetle istniejącej praktyki stosowania dotychczasowego rozporządzenia, zgodnie z którą sądy mechanicznie stosują stawkę minimalną, zachodzi bowiem bardzo wysokie prawdopodobieństwo, że – pomimo brzmienia §16 projektowanego rozporządzenia - sądy będą ograniczać się w przypadku braku oświadczenia do zasądzenia stawki minimalnej, bez odwoływania się do kryteriów i ocen, uzasadniających zasądzenie opłaty w wyższej kwocie.

Wobec powyższego, dla usunięcia wyżej wskazanych wątpliwości i ryzyk należałoby dotychczasowe brzmienie § 16 projektu rozporządzenia w sprawie opłat za czynności radców prawnych oznaczyć jako ust. 1, i dodać w § 16 ust. 2 w brzmieniu:

„2. W sprawach, w których sąd zasądza zwrot kosztów zastępstwa prawnego i kosztów radcy prawnego na rzecz strony, która korzysta z pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu, ust. 1 nie stosuje się.”

W ten sposób przesądzone zostanie ponad jakąkolwiek wątpliwość, że w przypadkach objętych regulacją § 16 ust. 2 projektu zastosowanie znajdą reguły orzekania o opłatach z tytułu zastępstwa przez radcę prawnego ustanowione rozporządzeniem, jak również wyeliminowane zostaną wady ewentualnego zastosowania w tych przypadkach regulacji obecnego § 16 oznaczonego w niniejszej propozycji, jako § 16 ust. 1.

4) Rozważyć można także zmianę dotyczącą rodzaju sprawy i nawiązania do systemowej terminologii języka prawnego, **poprzez zastąpienie** w § 14 ust. 1 pkt 23 rozporządzenia w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu oraz w § 8 ust. 1 pkt 23 w sprawie opłat za czynności radców prawnych **wyrazów „spółki kapitałowej” wyrazami „spółki handlowej”**. W konsekwencji przewidziane w tych przepisach opłaty nie odnosiłyby się wyłącznie do rozwiązania spółek kapitałowych tj. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i spółki akcyjnej, ale również do spółek osobowych tj. spółki jawnej, spółki partnerskiej, spółki komandytowej i spółki komandytowo-akcyjnej (stosownie do katalogu spółek handlowych określonego przez art. 1 § 2 KSH oraz definicji na potrzeby ustawy z art. 4 § 1 pkt 1 i 2 KSH), co znajduje już i tak potwierdzenie w poglądach doktryny.

5) W sprawach z zakresu prawa pracy: o nawiązanie umowy o pracę, uznanie wypowiedzenia umowy o pracę za bezskuteczne, przywrócenie do pracy lub ustalenie sposobu ustania stosunku pracy, w obu rozporządzeniach, przy pozostawieniu kwotowego określenia stawek i opłat w sprawach, w których wartość przedmiotu sporu nie przekracza 50.000 złotych, Krajowa Rada Radców Prawnych postuluje rozważenie określenia ww. stawek i opłat w oparciu o wartość przedmiotu sporu w sprawach, w których wartość przedmiotu sporu przekracza 50.000 złotych. Brak jest bowiem uzasadnienia – dotyczy to zwłaszcza spraw, w których strona reprezentowana jest przez pełnomocnika z wyboru – aby strony obciążone były obowiązkiem uiszczenia lub (w przypadku strony przegrywającej) zwrotu opłat sądowych naliczanych według zasad ogólnych (od wartości przedmiotu sporu), a obowiązkiem zwrotu stronie wygrywającej kosztów zastępstwa prawnego jedynie według stawki zryczałtowanej, daleko niższej niż uiszczana opłata sądowa. Zgodnie bowiem z art. 35 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2014r., poz. 1025 z późn. zm.) w sprawach z zakresu prawa pracy pobiera się opłatę podstawową w kwocie 30 złotych wyłącznie od apelacji, zażalenia, skargi kasacyjnej i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, jednakże w sprawach, w których wartość przedmiotu sporu przewyższa kwotę 50.000 złotych, pobiera się od wszystkich podlegających opłacie pism procesowych opłatę stosunkową. Zgodnie zaś z art. 13 ust. 1 opłata stosunkowa wynosi 5% wartości przedmiotu sporu lub przedmiotu zaskarżenia, jednak nie mniej niż 30 złotych i nie więcej niż 100.000 złotych (nie dotyczy to spraw o prawa majątkowe dochodzone w postępowaniu grupowym). W sprawach, w których wartość przedmiotu sporu przewyższa kwotę 50.000 złotych, najniższa opłata np. od pozwu wyniesie zatem 2.501,00 zł ($50.000,00 \text{ zł} \times 5\% = 2.500,00 \text{ zł}$). Tymczasem stawka minimalna w takiej sprawie wyniesie 360,00 zł, tj. 7-krotnie mniej. Wraz ze wzrostem wartości przedmiotu sporu ta dysproporcja rośnie. Wydaje się, że powyższa zmiana nie będzie miała praktycznego znaczenia w przypadku wynagrodzeń pełnomocników ustanawianych z urzędu. Zgodnie z art. 23¹ Kodeksu postępowania cywilnego wartość przedmiotu sporu w sprawach o nawiązanie umowy o pracę, uznanie wypowiedzenia umowy o pracę za bezskuteczne, przywrócenie do pracy wartość przedmiotu sporu stanowi, przy umowach na czas określony - suma wynagrodzenia za pracę za okres sporny, lecz nie więcej niż za rok, a przy umowach na czas nieokreślony

- za okres jednego roku. Sprawa, w której wartość przedmiotu sporu przewyższa kwotę 50.000 złotych, będzie zatem dotyczyła pracownika, którego wysokość miesięcznego wynagrodzenia wynosi co najmniej 4.166,66 zł miesięcznie ($50.000,00 \text{ zł} : 12 = 4.166,66 \text{ zł}$), tj. więcej niż przeciętne miesięczne wynagrodzenie w gospodarce narodowej za rok 2014 (3783,46 zł). Trzeba przyjąć, że ogólna sytuacja majątkowa takiego pracownika będzie – co do zasady - adekwatna do poziomu uzyskiwanego przezeń wynagrodzenia, a więc z reguły ponadprzeciętna (ponadprzeciętnie dobra). Ustanowienie radcy prawnego z urzędu dla takiej strony będzie zatem należało do sytuacji nader wyjątkowych. Do wyjątków będzie należało także ustanowienie w tego rodzaju sprawie pełnomocnika z urzędu dla pracodawcy. W sprawach z kolei, w których strona reprezentowana będzie przez pełnomocnika z wyboru, brak jest natomiast jakichkolwiek przesłanek dla odmiennego, nierównego (łagodniejszego), traktowania takiej strony postępowania w stosunku do stron występujących w sprawach innych kategorii, w których wartość przedmiotu sporu przewyższa kwotę 50.000 złotych. Powodu takiego nie zauważył ustawodawca, kształtując sytuację stron w zakresie ponoszenia i zwrotu opłat sądowych. Jak wskazano powyżej w sprawach, w których wartość przedmiotu sporu przewyższa kwotę 50.000 złotych, wszystkie strony, zarówno pracownik, jak i pracodawca uiszczają pełną opłatę stosunkową, a w razie przegrania sprawy obowiązane są tę opłatę w pełnej wysokości zwrócić drugiej stronie. Co prawda pracownik, w sprawach, w których jest powodem zwolniony jest od pozostałych niż opłaty sądowe kosztów sądowych (art. 96 ust. 1 pkt 4 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych), niemniej jednak w razie przegrania sprawy, zwolnienie to nie zwalnia pracownika od zwrotu tych kosztów poniesionych przez przeciwnika (art. 108 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych) i - jak wskazano powyżej - nie dotyczy spraw, w których pracownik jest stroną pozwaną. Celem zwolnienia jest zatem ułatwienie pracownikowi wszczęcia i przeprowadzenia sporu, nie zaś zwolnienie od finansowych konsekwencji przegrania sprawy. Brak jest zatem powodu, aby zwalniać takiego pracownika od obowiązku zwrotu kosztów działania pełnomocnika poniesionych przez stronę wygrywającą w wysokości odpowiadającej stawkom rynkowym i na takich samych zasadach, jak w przypadku innych kategorii spraw o tej samej wartości przedmiotu sporu. Tym bardziej, że w razie wygrania sprawy pracownik taki, na wypadek wprowadzenia postulowanych zmian, sam otrzymałby zwrot poniesionych przez siebie

kosztów pełnomocnika na takich samych zasadach, tj. w pełnej, rynkowej wysokości, co jest dlań niewątpliwie korzystne.

W związku z powyższym proponuje się zmienione brzmienie § 9 ust. 1 pkt 1 projektu rozporządzenia w sprawie opłat za czynności radców prawnych:

„1) nawiązanie umowy o pracę, uznanie wypowiedzenia umowy o pracę za bezskuteczne, przywrócenie do pracy lub ustalenie sposobu ustania stosunku pracy - 360 zł, a w sprawach, w których wartość przedmiotu sporu przewyższa kwotę 50.000 złotych - 100% stawki obliczonej na podstawie § 2,”

a w ślad za nią podobna zmiana w § 15 ust. 1 pkt 1 projektu rozporządzenia w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu.

6) Podjęcie reformy rozporządzeń taryfowych stwarza również sposobność zmiany regulacji dotyczącej zasad obliczania opłat w razie zmiany w toku postępowania wartości stanowiącej podstawę ich obliczania. Kwestia ta uregulowana została w sposób analogiczny zarówno w projekcie rozporządzenia w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (§ 4 ust. 4), jak i w projekcie rozporządzenia w sprawie opłat za czynności radców prawnych (§ 19). Powołane przepisy mają w zasadzie identyczne brzmienie – „w razie zmiany w toku postępowania wartości stanowiącej podstawę obliczenia opłaty, bierze się pod uwagę wartość zmienioną, poczynając od następnej instancji”. Rozważyć należy zmianę powołanych przepisów, **poprzez wykreślenie słów „poczynając od następnej instancji”**. Postulat taki wynika z uwzględnienia praktyki, polegającej na wskazywaniu w pozwach w sprawach o odszkodowanie czy zadośćuczynienie niższych kwot, aby uniknąć ponoszenia na wstępie wysokich kosztów. Ostatecznie zasądzone odszkodowanie (zadośćuczynienie) jest efektem rozszerzenia powództwa, które jednak pozostaje bez znaczenia dla uzyskanych kosztów zastępstwa procesowego, nawet jeśli ostatecznie dochodzona kwota przekroczy kolejny próg opłat z tytułu zastępstwa procesowego. W takiej sytuacji na rzecz Skarbu Państwa wniesiona zostaje wyższa opłata sądowa od rozszerzonego powództwa, na rzecz klienta zostanie zasądzona wyższa kwota, natomiast radca prawny nie otrzyma wyższych kosztów zastępstwa procesowego - mimo iż rozszerzenie powództwa oznacza zazwyczaj zwiększenie nakładu pracy, a niejednokrotnie konieczność poniesienia dodatkowych

kosztów (m.in. dodatkowego ubezpieczenia radcy prawnego prowadzącego sprawę po rozszerzeniu powództwa).

7) Za zasadne i pożądane uznać należy również skrócenie terminu wejścia w życie obu projektowanych rozporządzeń poprzez ustalenie tej daty na dzień 1 października 2015 r. Zaawansowany stan prac nad projektami przedłożonych rozporządzeń nie uzasadnia odległej daty ich obowiązywania planowanej na 1 stycznia 2016 r.

Zwrócić należy także uwagę, że w sprawach z urzędu, w których zastosowanie znajdą nowe wyższe opłaty, Skarb Państwa faktycznie poniesie je zapewne najwcześniej w roku 2017 i to tylko w odniesieniu do części spraw, albowiem większość z nich zakończy się dopiero w kolejnych latach (mając na względzie średni czas trwania procesów sądowych). Dla utrzymania zbędnego w odniesieniu do rozporządzenia w sprawie opłat za czynności radców prawnych okresu *vacatio legis* aż do 1 stycznia 2016 r. Krajowa Rada Radców Prawnych nie znajduje przekonywującego uzasadnienia merytorycznego.

*

Reasumując, Krajowa Rada Radców Prawnych opiniując projekt rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz projekt rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu zwraca się z postulatem uwzględnienia zgłoszonych uwag.

Ponadto przedłożony projekt w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu, nawet po uwzględnieniu proponowanych korekt, samorząd radcowski zmuszony jest traktować jako rozwiązanie tymczasowe.

W ocenie środowiska radców prawnych, mechanizm ustalania opłat w sprawach z urzędu powinien spowodować ich zrównanie ze stawkami minimalnymi w sprawach z wyboru (równe powinny być przede wszystkim opłaty zasądzone co do zasady jako „wyjściowe”). Krajowa Rada Radców Prawnych postuluje podjęcie przez Ministra Sprawiedliwości stosownych starań już w roku 2016, aby począwszy od roku 2017, kwoty zabezpieczane w budżecie na pomoc prawną z urzędu sukcesywnie rosły, aż do poziomu

umożliwiającego wynagradzanie za pełnienie tej ważnej misji na poziomie znacznie zbliżonym do realiów rynkowych, tj. według opłat przewidzianych dla spraw z wyboru.

Rozwiązania zawarte w projektach postrzegać należy jako właściwy kierunek do zmiany istniejącego *status quo*.

Mając jednak na względzie brak jakichkolwiek nowelizacji rozporządzeń zmierzających do urealnienia wysokości opłat od blisko 14 lat, zasadnym byłoby wprowadzenie w nim mechanizmu waloryzacji ustalonych opłat o określony wskaźnik, np. wynagrodzenia minimalnego, co zapewniłoby ich stały i adekwatny wzrost. Wymaga to jednak zmian na poziomie ustawowym, o co Krajowa Rada Radców Prawnych będzie zabiegała, przedkładając w najbliższym czasie propozycję zmian przepisów ustawy o radcach prawnych w niezbędnym ku temu zakresie.

Opinia została opracowana przez zespół współpracowników i ekspertów Ośrodka Badań, Studiów i Legislacji Krajowej Rady Radców Prawnych.

Warszawa, dnia 24 sierpnia 2015 r.